

ВІДГУК

офіційного рецензента,

кандидата економічних наук, професорки

Немашкало Каріни Ромеовни

на дисертаційну роботу **Су Жуй**

на тему: **«Формування механізму економічної поведінки підприємства»**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Сучасний етап функціонування світової та національних економік характеризується високими рівнями невизначеності та флуктуаційним перебігом економічних процесів, що спричинені ефектами глобалізації, створенням єдиного світового ринкового простору та наявністю великої кількості агентів економічних відносин. В цих умовах управління економічною поведінкою та розвитком підприємств потребують ефективних підходів до моніторингу стану функціонування, нових методів й моделей апроксимації та прогнозування майбутніх аттракторів їх розвитку, продукування адаптивних ринкових реакцій відповідно до збурень зовнішнього оточення та створення системи підтримки прийняття рішень щодо формування раціональних сценаріїв економічної поведінки підприємств з урахуванням їх ресурсної готовності до змін.

В економіці Китаю та України, після тривалих реформаційних, кризових та посткризових періодів, спостерігається суттєва зміна умов функціонування підприємств. Результатом цього стала системна трансформація економічного ландшафту країн, яка зумовлена: для китайських підприємств - зміною економічної політики розвитку країни, підвищенням відкритості економіки Китаю до світових економічних процесів, переорієнтацією виробників з внутрішнього ринку на зовнішній, світовий ринок; для українських підприємств - високими рівнями нестабільності розвитку національної економіки, сильним впливом політики держави на економічні процеси, а в останні роки, форс-мажорними обставинами воєнної агресії росії проти України. Все це поставило перед підприємствами реальних секторів економіки низку суттєвих викликів, які здійснюють суттєвий вплив на економічну поведінку та зумовлюють активний

пошук дієвих інструментів управління нею у нестабільному ринковому середовищі.

За цих умов, тема дисертації Су Жуй, мета дослідження, що спрямована на розробку механізму управління економічною поведінкою підприємства є, безумовно, актуальною, а завдання, що поставлені, відображають логіку науково-практичних досліджень здобувачки.

2. Зв'язок теми дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, фундаментальними та прикладними дослідженнями.

Актуальність результатів дисертацій Су Жуй підтверджується її зв'язком з науковими дослідженнями Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, а саме з науково-дослідною роботою № 182-46 за темою «Розробка системи моніторингу економічної поведінки підприємства» (Державний реєстраційний номер 0123U103133), де дисертант була відповідальним виконавцем, що і підтверджено відповідною довідкою.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій та їхня достовірність.

В дисертаційній роботі Су Жуй комплексно узагальнено теоретичні положення, розроблено методичні підходи, а також практичні рекомендації з формування механізму економічної поведінки китайських та українських підприємств з урахуванням нелінійності перебігу економічних процесів, спричинених флуктуаціями зовнішнього середовища.

Об'єкт дослідження визначено конкретно. Завдання роботи встановлено в достатній кількості та у логічній послідовності для досягнення мети дисертації. Загальний аналіз змісту дисертації та висновків дозволяє стверджувати, що поставлені здобувачкою завдання були повною мірою виконані, мета дослідження досягнута. Матеріал дослідження викладено чітко, зрозуміло, доступно, послідовно та в науковому стилі.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації Су Жуй мають достатньо високий ступінь обґрунтованості, що зумовлений якісним та глибоким аналізом значного обсягу (231 найменувань, С. 265-287) наукових джерел інформації, міжнародних та національних статистичних баз даних, звітів світових міжнародних організацій, що стосуються економічної поведінки підприємств в Китаї та Україні.

Дисертаційне дослідження на тему «Формування механізму економічної поведінки підприємства» виконане на високому теоретико-методичному рівні і характеризуються логічністю викладення матеріалу. Перелік завдань дослідження по-кроково розкривають зміст здобутків дисертаційної роботи та дозволяють визначити новизну отриманих результатів. Основні наукові положення та висновки, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими, логічно випливають з одержаних результатів та свідчать про обґрунтоване використання комплексу сучасних методів дослідження.

У процесі виконання дисертаційного дослідження була застосована низка загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, а саме: системний підхід, методи аналізу і синтезу; контент аналіз, методи порівняння та узагальнення, морфологічний та метод інформаційний пошуку; методи індукції та дедукції, системний аналіз; таксономічний метод рівня розвитку; метод економетричного моделювання, статистичний метод; кластерний аналіз; імітаційне моделювання та метод планування експерименту; сценарний підхід; спектральний та крос-спектральний аналіз; дисперсійний аналіз; метод візуалізації даних. Усі методи були застосовані відповідно до завдань дослідження та забезпечили коректність отриманих результатів. При вирішенні завдань обробки інформації, моделювання різних аспектів та факторів економічної поведінки підприємств, розробки сценаріїв управління нею здійснювались із застосуванням пакетів прикладних програм Microsoft Excel, Statistica 11.0, Power BI Desktop, Vensim PLE 10.1.3.

4. Новизна наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Результати аналізу змісту дисертаційної роботи та публікацій Су Жуй дають підстави стверджувати, що запропоновані розробки мають наукову новизну та засвідчують особистий внесок здобувача у розроблення методичних підходів, а також практичних рекомендацій щодо побудови та використання механізму економічної поведінки підприємства.

В роботі виявлено елементи наукової новизни, що полягають в наступному:

удосконалено механізм управління економічною поведінкою підприємства, що, на відміну від існуючих, побудований з урахуванням взаємодії нелінійності перебігу економічних процесів у тріаді «національна

економіка – вид економічної діяльності – поведінка підприємства» та спрямований на розробку сценаріїв управлінських рішень щодо підтримки сталості траєкторії економічної поведінки підприємства або компенсації макроекономічних шоків та корегування його траєкторії відповідно до ресурсних можливостей підприємства (с. 89-108 дисертації);

удосконалено методичні рекомендації щодо оцінки чутливості видів економічної діяльності (ВЕД) до кризових/шоків впливів макроекономічного розвитку на економічну поведінку підприємства, що, на відміну від існуючих, заснований на використанні запропонованого коефіцієнту чутливості, який є інструментом формування або корекції тактичної й стратегічної економічної поведінки підприємств у конкурентному ринковому оточенні. Застосування коефіцієнту дозволяє визначити чутливість ВЕД підприємства до шоків економіки країни, що враховується при розпізнаванні точок кризи у його діловому циклі та розробці компенсаційних рішень з управління економічною поведінкою підприємства (с. 126-134, 176-179 дисертації);

удосконалено методичний підхід до аналізу взаємодії зовнішнього та внутрішнього середовища та розпізнавання точок криз у економічній поведінці підприємства, що, на відміну від існуючих, за рахунок поєднання оцінювання довгострокової взаємодії впливу змін зовнішнього середовища на траєкторію економічної поведінки підприємства за допомогою VAR моделей та оцінки коінтеграції циклічного розвитку економіки й ділового циклу підприємства із застосування крос-спектрального аналізу дає змогу визначити часові періоди виникнення майбутніх точок кризи та сформувані компенсаційні управлінські реакції підприємства (с. 167-197 дисертації).

набула подальшого розвитку алгоритмічна модель процесу розробки та вибору раціонального сценарію управління економічною поведінкою підприємства в умовах нестабільності зовнішнього оточення завдяки поєднанню: розробленої системно-динамічної імітаційної моделі, яка відрізняється від існуючих урахуванням видової приналежності підприємства, включенням індексу впливу мінливості зовнішнього середовища, індикатору чутливості відповідного ВЕД до макроекономічних шоків/криз та стадії ділового циклу розвитку підприємства; сценарного підходу, що дозволяє управляти змінами на підставі посилення адаптивності поведінки підприємств у кризових умовах, виявленню впливів ризиків на функціонування підприємства, оцінки

результативності управління за різних сценарних умов та розробки рекомендації щодо підтримки стійкої траєкторії економічної поведінки підприємства (с.224-249 дисертації);

набуло подальшого розвитку методичний підхід оцінки внутрішнього та зовнішнього середовища, який ґрунтується на розумінні синергетичного впливу шоківих збурень макросередовища й ресурсної готовності підприємства на можливість управління його економічною поведінкою. Відмінність підходу міститься у розробці структурованого комплексу інтегральних показників, які дозволяють діагностувати, моделювати траєкторію економічної поведінки підприємства та застосовуються для: траєкторія модельної поведінки інтегрального показника зовнішнього середовища – при розпізнаванні точок макроекономічних криз, що негативно впливають на поведінку підприємства; модельна динаміка інтегрального показника внутрішнього середовища – при визначенні найбільш доцільного сценарію управління економічною поведінкою, формуванні компенсаційних рішень з локалізації/нівелювання макроекономічних шоків в імітаційних експериментах на певних стадіях ділового циклу підприємства (с. 135-163 дисертації);

набув подальшого розвитку експлейнарний базис управління економічною поведінкою підприємства, особливістю якого є формування понятійно-категоріального апарату дослідження з урахуванням сучасних ефектів розвитку національних економік Китаю та України, а саме, авторського трактування понять «економічна поведінка» та «механізм управління економічною поведінкою підприємства», формування системи принципів побудови та функціонування механізму управління економічною поведінкою та обґрунтування економіко-математичного інструментарію аналізу й моделювання поведінки підприємства з урахуванням нелінійного перебігу економічних процесів (с. 79-82 дисертації).

5. Теоретична цінність і практичне значення результатів дисертаційного дослідження.

Теоретична цінність дисертаційного дослідження полягає у формуванні нових теоретичних підходів та удосконаленні існуючих методичних рекомендацій щодо формування механізму економічної поведінки підприємства. Автором доведено, що економічну поведінку підприємства необхідно досліджувати як процес динамічної сталості, який має хвилеподібну природу,

зумовлену флуктуаціями його середовища, що дозволило сформувати авторське трактування економічної поведінки підприємства, під якою розуміється поєднання цілеспрямованих, регулярних та спонтанних управлінських реакцій, що відтворюють сутність та характер економічного розвитку підприємства у короткостроковій та довгостроковій перспективі, яка зумовлена складним, нелінійним впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів внутрішнього й зовнішнього середовища та спрямована на досягнення цілей розвитку суб'єкту господарювання з урахуванням його потенційних та реальних ресурсних можливостей.

Заслуговує на увагу авторський підхід щодо розробки механізму економічної поведінки підприємства на підставі визначення його теоретичного, методичного та інструментального рівнів, а також з позицій кібернетичного підходу визначення його місця в системі підтримки прийняття рішень з управління економічною поведінкою підприємства. Розроблений комплекс завдань відповідно до кожного з етапів схеми побудови механізму посилює його практично-орієнтований характер за рахунок легкості впровадження у практику діяльності конкретного підприємства.

Практична значущість одержаних результатів полягає у тому, що всі наукові положення дисертаційного дослідження доведено до рівня методичних розробок, алгоритмів реалізації і практичних рекомендацій, які можуть бути впроваджені в діяльність українських та китайських підприємств.

Свідченням практичної значущості пропозицій здобувачки є приклади їх впровадження в діяльність китайських та українських підприємств, про що надано відповідні довідки. Так, основні положення та висновки дисертації характеризуються прикладним характером, пройшли апробацію та активно використовуються в процесі діяльності наступних підприємств: Ordors Jiuyuan Cement Products Co//Ltd (КНР) (довідка від 22.11.2024), ТОВ «Аскон-2007» (Україна) (довідка від 05.11.2024), Ordors Smooth Architectual Coating Co//Ltd (КНР) (довідка від 22.11.2024), ПП «Аскон» базового господарства інституту фізіології рослин та генетики НАНУ (Україна) (довідка від 08.11.2024, № 145/01). Крім того, теоретичні та методичні положення дисертаційної роботи використовувалися в навчальному процесі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця на кафедрі статистики і економічного прогнозування під час викладання освітніх компонент «Data Mining для бізнес-аналітики», «Статистичне моделювання та прогнозування»

для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня здобуття вищої освіти за спеціальністю 051 «Економіка» освітньої програми «Бізнес-статистика і аналітика» (довідка про впровадження № 24/86-44-44/1 від 03.05.2024 р.).

6. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні результати і висновки дисертації знайшли відображення в 15 опублікованих наукових працях загальним обсягом 10,805 друк. арк., з них особисто автору належить 6,99 друк. арк. Структура наукових праць за темою дисертації: 2 статті у вітчизняних та закордонних виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science, 7 статей в наукових фахових виданнях України, що входять до міжнародної бази Index Copernicus (до захисту зараховано 8 статей). Зазначені публікації відповідають вимогам пунктів 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ №44 від 12.01.2022р. Окрім того, результати проходили апробацію на міжнародних наукових конференціях, за результатами яких здобувачка опублікувала 6 публікацій у матеріалах й збірниках тез доповідей на наукових конференціях. На підставі цього, вважаю, що рівень оприлюднення результатів дисертаційної роботи Су Жуй є достатнім.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Су Жуй містить анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. У додатках є копії довідок про практичне використання результатів дослідження. Обсяг основного тексту дисертації становить 233 сторінки (9,7 авт. арк.), що цілком відповідає встановленим вимогам. Робота викладена науковим стилем, її зміст має чітку логічну послідовність виконання поставлених завдань, які розкривають етапи досягнення мети. Оформлення дисертації відповідає вимогам Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 №40 зі змінами від 31.05.2019.

8. Академічна доброчесність.

При детальному розгляді дисертаційної роботи Су Жуй не виявлено порушення академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації), що підтверджено результатами перевірки за допомогою спеціальних засобів.

9. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Оцінюючи в цілому позитивно роботу Су Жуй, вважаю за доцільне звернути увагу на окремі дискусійні питання:

1. Запропонована концептуальна схема механізму управління економічною поведінкою підприємства (рис. 1.29, с. 100) серед вхідної інформації містить ефекти розвитку національної та світової економіки. На тлі того, що автором було побудовано портрети розвитку національної економіки Китаю та України у п. 1.1 (с. 35-61 дисертації) варто було б додати перелік виділених ефектів та надати економічну інтерпретацію їх впливів на економічну поведінку підприємств.

2. Для вирішення завдання оцінки чутливості видів економічної діяльності до шоків макроекономічного середовища, в роботі запропоновано індикатор чутливості, що підтверджує гіпотезу про різний ступінь зовнішньої резистентності підприємств даного ВЕД до нелінійних змін тенденції розвитку національної економіки (пункт 2.2, с. 126-134). В подальшому дослідженні індикатор чутливості використовується при формуванні різних сценаріїв управління економічною поведінкою підприємств як імпульс на імітаційну модель та при визначенні крапок кризи у діловому циклі підприємства. Вважаю, що даний індикатор може також бути використаним при оцінці взаємозв'язку між резистентністю ВЕД та конкретного підприємства.

3. При оцінці інтегрального показнику внутрішнього середовища у дослідженні було запропоновано використання фінансової сфери життєдіяльності підприємства як такої, що містить у собі опосередковані впливи результатів функціонування інших сфер життєдіяльності (пункт 2.3, с. 141-149). Водночас доцільно було б проаналізувати сфери життєдіяльності окремо, що дозволило більш детально визначити проблемні ситуації, які провокують зміну економічної поведінки українських та китайських підприємств.

4. В роботі в якості загального показнику ефективності економічної поведінки підприємства, динаміка якого відображає діловий цикл функціонування підприємства, обрано показник чистого прибутку

підприємства(пункт 3.1., с. 170-171). Не заперечуючи, що показник чистого прибутку є одним з ключових показників діяльності підприємства та відображає якість управлінських зусиль щодо підтримки своєї успішності на ринку, в якості рекомендації здобувачеві, варто було б обрати інтегральний показник внутрішнього середовища як узагальнюючий показник, що з системних позицій дозволяє оцінити ефективність внутрішнього середовища підприємства та розрахований в п. 2.3 (с. 141-147).

5. При розробці сценаріїв економічної поведінки підприємства відповідно до хвильових змін зовнішнього середовища в роботі обґрунтовано застосування імпульсного аналізу. В якості зовнішніх імпульсів використовується індикатор чутливості видів економічної діяльності та індекс мінливості впливу зовнішнього середовища (пункт 3.2., с.197-220). Позиція автора є цікавою та обґрунтованою, однак, враховуючи глобалізаційні ефекти світової економіки, доцільно було б для експортно-орієнтованих підприємств розширити перелік імпульсів за рахунок введення в модель, наприклад, індикатора стабільності світового ринку продукції підприємства.

Наведені зауваження та рекомендації мають дискусійний характер, можуть розглядатися як основа подальших досліджень здобувачки та не впливають на позитивний висновок щодо отриманих результатів дисертаційного дослідження.

10. Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам.

Дисертація Су Жуй «Формування механізму економічної поведінки підприємства» виконана на високому науковому рівні, є завершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною самостійно, містить теоретичні положення, методичні підходи і практичні рекомендації, які у сукупності дозволяють удосконалити процес формування механізму та управління економічною поведінкою підприємств у нестабільних умовах перебігу економічних процесів. Результати дисертаційного дослідження мають теоретичне та практичне значення, висновки і рекомендації є достовірними та повною мірою обґрунтованими. Рівень оприлюднення основних положень дисертації у наукових публікаціях, апробації та практичного впровадження результатів відповідає встановленим вимогам. Актуальність, обсяг і зміст дисертації, елементи наукової новизни відповідають спеціальності 051 «Економіка».

В цілому за результатами ознайомлення з представленою дисертацією можна зробити висновок, що вона відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 №44, а її авторка – Су Жуй – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

Кандидат економічних наук, професорка
проректора з навчально-методичної роботи,
професорка кафедри менеджменту,
бізнесу і адміністрування

Харківського національного економічного
Університету імені Семена Кузнеця

Каріна НЕМАШКАЛО

Підпис засвідчую:

Вчений секретар ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Оксана ПИСАРЧУК